

اخلاق اقتصادی در اسلام

ژوئیه گاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

حجه الاسلام مدائن

به میان آمده، نهی صریح و تهدید به عذاب و خلود در آتش، بر حرمت آن دلالت می کند. آیه‌ای که می‌توان گفت حرمت ربا را تشریح کرده است، این است «یا ایها الذین آمنوا لا تاكلوا الربا اضعافاً مضاعفه واتقوا الله لعلکم تفلحون» در این آیه عبارت «اضعافاً مضاعفه» اشاره است به وصفی که غالب رباخواران دارند، چون اصولاً وضع ربا و طبیعت آن این است که مال ربا دهنده را نابود کرده و ضمیمه مال رباخوار ساخته، آن

کلمه ربا به معنی مورد نظر در هفت آیه از قرآن آمده و مرحوم علامه در ذیل ماتیتیم من ربا لیربوا فی اموال الناس می فرماید: کلمه ربا به معنی نمو مال و زیاد شدن آن است و جمله لیربوا اشاره به علت این نامگذاری می کند که چرا ربا را ربا خواندند.

آیه تحریم و حکم فقهی

در اصل حرمت ربا، بین مسلمانان اختلافی نیست و در آیاتی که ذکری از ربا

بحث ربا با قرض ارتباط نزدیکی دارد و نوعی از ربا یعنی ربای قرضی از مواردی است که به سبب اتحاد ماهیت قرض و ربا دارای بحثهای مشترکی با قرض است، از این رو به موضوع ربا می پردازیم. کلمه ربا به معنی فضل و زیاده و نسبت آن ربوی است و گفته می شود لربالرجل یعنی داخل در عمل ربا شد. در مجمع البیان آمده است که اصل ربا، زیاده است و ربا زائد بر اصل سرمایه است.

را چندین برابر می کند و در معنای آن دو قول دیگر نیز گفته شده؛ یکی اینکه، با تاخیر مدتی بعد از مدت دیگر، چند برابر شود و هر چه بر مدت افزوده شود، مال نیز زیاد شود؛ دیگر اینکه، یعنی مالتان را چند برابر می کنید و هر زیاده حرامی در آن داخل می شود.

قدر مسلم این است که ربا به علت زینهای خانمان برانداز و درهم شکننده نظام و قوام جامعه، برای امتهای گذشته نیز حرام بوده است، چنانکه در قرآن کریم آمده است: **فَيُظْلَمُ مِنَ الدِّينِ هَادُوا حَرْمًا عَلَيْهِم طِبْيَاتٍ أَحْلَلْتُمْ لَهُمْ وَ بَصَدَّاهُمْ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ كَثِيرًا وَأَخَذَهُمُ الرِّبَا وَقَد نَهَوْنَا عَنْهٗ وَ أَكَلَهُمُ أَمْوَالَ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ وَ اعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ مِنْهٖمْ عَذَابًا أَلِيمًا** به خاطر ظلم یهود، نعمتهای پاکیزه‌ای که بر آنها حلال بود، حرام کردیم و نیز به علت آن که راه خدا را بسیار سد می کردند و به خاطر ربا گرفتنتان، درحالی که از آن کار نپوشیده بودند و نیز به خاطر اینکه اموال مردم را به باطل می خوردند و برای کافرین آنها، عذابی دردناک فراهم کردیم.

علامه نیز در ذیل همین آیه به این نکته اشاره کرده‌اند.

در بین اعراب قبل از اسلام، خوردن ربا، تقریباً در همه جا، از جمله طائف و مکه و مدینه شایع بود که اسلام به مبارزه ریشه‌ای و بنیانی با آن برخاست و با صراحت حرم الربا هیچ شبهه‌ای در حکمش باقی نگذاشت.

قرآن کریم مردم را از رباخواری بر حذر داشته و ادامه آن را اعلان جنگ با خدا و رسولش شمرده است. قرآن می فرماید: **فَان لَّمْ تَفْعَلُوا فَاذْنُوا بِحَرْبٍ مِّنَ اللَّهِ وَ رَسُولِهِ** علامه در تفسیر این آیه چنین می گوید: اگر کلمه «حرب» را نکره، یعنی بدون الف و لام آورد، برای این بود که عظمت آن جنگ یا نوع آن را برساند یا بفهماند که این جنگ با خدا و رسول جنگی عظیم است و یا بفهماند رباخواری نوعی جنگیدن با خداست و اگر این جنگ را جنگ با خدا و رسول هر دو نامیده برای این است که رباخواری مخالف با خداست که حرمت آن را تشریح نموده و مخالفت با رسول خدا (ص) است که حکم خدا را تبلیغ نموده و اگر مربوط به خدای تعالی به تنهایی بود،

باید امری تکوینی می بود و مستند به رسول به تنهایی هم نمی توانست باشد

این بود معنای جنگیدن رباخوار با خدا و رسول، اما جنگیدن خدا و رسول با رباخوار معنایش این است که رسول به امر خدا، رباخوار یا هر کس از مسلمانان را که حکمی از احکام را نمی پذیرد، مجبور به تسلیم کند و اگر تسلیم شد که چه بهتر و اگر تسلیم نشد، مسلمانان را مأمور کند تا با وی جنگ کنند تا تسلیم حکم خدا شود.

دیگران نیز نظیر این مطالب را در ذیل آیه ذکر کرده‌اند.

بعضی دیگر، با استفاده از آیه مذکور، رباخوار را محارب با خدا و رسول دانسته‌اند و با استناد به آیه انما جزاء الذین یحاربون الله و رسوله و یسعون فی الارض فسادا ان یقتلوا او یصلبوا او تقطع ایدیهم و ارجلهم من خلاف او ینفوا من الارض ذلک جزای فی الدنیا و لهم فی الآخرة عذاب عظیم (پاداش کسانی که با خدا و رسولش به جنگ برخاسته‌اند و در زمین تباهی می کنند، این است که کشته شوند یا به دار آویخته شوند یا دست و پای مخالفشان بریده شود یا تبعید شوند و این امر برای آنها، خواری و خفت در دنیاست و در آخرت، عقاب بزرگی در انتظار آنهاست) احکامی برای رباخوار ذکر کرده‌اند که از جمله آنها قتل است و بعید نیست که در این استدلال به حدیث نیز تمسک کرده باشند.

علت تحریم ربا

خدای سبحان در این آیات در امر رباخواری، تشدید فرموده که درباره هیچ یک از فروع دین نکرده، مگر یک مطلب که تشدید در آن نظیر تشدید در امر ریاست و آن این است که مسلمانان، دشمنان دین را بر خود حاکم سازند و اما بقیه گناهان کبیره هر چند قرآن کریم، مخالفت خود را با آنها اعلام نموده و در امر آنها تشدید هم کرده و لکن لحن کلام خدا ملایمتر از تشدید در امر ربا و حکومت دادن دشمنان خدا بر جامعه اسلامی است، حتی لحن قرآن در امر زنا و شرب خمر و ظلم و گناهانی بزرگتر از اینها، مثل کشتن افرادی گناه، ملایمتر از تشدید

در آن دو گناه است. و این چنین نیست مگر برای اینکه فساد آن گناهان از یک نفر و یا چند نفر تجاوز نمی کند و آثار شومش تنها به بعضی از جهات نفوس سرایت می کند و آن عبارت است از فساد ظاهر اجتماع و اعمال ظاهری افراد، به خلاف ربا و حکومت بی دینان که آثار سوء آن، بنیان دین را منهدم می سازد و آثارش را به کلی از بین می برد و نظام حیات نوع را تباه می سازد و پرده‌ای بر روی فطرت انسانی می افکند و حکم فطرت را ساقط می کند و دین را به دست فراموشی می سپارد جریان تاریخ هم این نظریه قرآن را تصدیق می کند و شهادت می دهد که امت اسلام از اوج عزت به حسیض ذلت نیفتاد و مجد و شرفش به غارت نرفت و فاقد مال و عرض و جان خود نشد، مگر وقتی که در امر دین خود سهل انگاری کرد و دشمنان دین خود را دوست گرفته و زمام امر حکومت خود را به دست ایشان سپرد و کارش به جایی رسید که نه مالک مرگ خود بود و نه مالک زندگی خود، نه اجازه می یافت تا بمیرد و نه فرصت می دادند تا از مواهب حیات برخوردار گردد. دین از میانه مسلمانان رخت بر بست و فضائل انسانی از میانه آنان کوچ نمود.

رباخواران به جمع اموال و تراکم ثروت پرداختند و با یکدیگر در کسب جاه و مقام، مسابقه گذاشتند و همین باعث به راه افتادن جنگهای جهانی شد و جمعیت دنیا به دو دسته تقسیم شدند و روبروی هم ایستادند؛ یک طرف، ثروتمندان مرفه و طرف دیگر، استثمارشدگان بدبختی که همه چیزشان به غارت رفته بود و این جنگهای جهانی بلایی شد که کوهها را از جا کند و زلزله در زمین افکند، انسانیت را تهدید به فنا کرد و دنیا را به ویرانه‌ای تبدیل نمود.

در این بخش، علامه طباطبایی، یکی از علل تحریم ربا را آثار مخرب آن بر اوضاع اجتماعی و اقتصادی جامعه ذکر کرده و این آثار شوم را بر شمرده است؛ از این رو، برای توضیح بیشتر در زمینه تحریم ربا از نقطه نظر آثار اجتماعی و اقتصادی آن، علامه، نکات بسیاری را بیان کرده است که به تناسب موضوع به بحث در مورد آنها می پردازیم.

رباخواری عبارت است از تحلیل رفتن بنیه مالی یک عده و منضم شدن اموال آنها به اموال رباخوار، این تحلیل رفتن از یک طرف و منضم شدن از طرف دیگر نیز منجر به این می شود که به مرور زمان و روز به روز خرج بدهکار و مصرف او بیشتر شود و باز یاد شدن احتیاج و مصرف و نبودن درآمدی که آن را جبران کند، روز به روز خرج بیشتر می شود و ربانیز تصاعد می یابد و احتیاج بیشتر می گردد و مجدداً درآمدی که آن احتیاج را جبران کند، کمتر می شود و این تصاعد از یک طرف و جبران نشدن از طرف دیگر، زندگی بدهکار را منهدم می سازد و این خود، خبطی است که رباخوار مبتلای به آن است؛ مانند خبطی که جن زده مبتلای به آن است؛ زیرا معاملات ربوی در نهایت او را دچار این خبط می کند که فرقی میان معامله مشروع یعنی خرید و فروش و معامله نامشروع نمی گذارد و وقتی به او بگویند دست از ربا بردار و به خرید و فروش مشغول شو، می گوید: چه فرقی بین ربا و بیع هست و بیع چه مزیتی بر ربا دارد تا ربا را ترک کنم و به خرید و فروش بپردازم و لذا، خدای تعالی به همین کلام رباخواران که بین بیع و ربا چه فرقی است، بر خبط آنان استدلال کرده است و این استدلالی است قوی و به جا، زیرا ربا، تعادل ثروت را در جامعه بر هم می زند و آن نظامی را که باید بر اساس فطرت الهی در جامعه حاکم باشد، مختل می نماید.

و در جای دیگر با دیدی ژرف نگر به خطرات پنهانی ربای دولتها اشاره کرده، چنین می گوید: ربای انفرادی که قائم به یک شخص معین است، غالباً صاحبش را هلاک می کند و بیست درصد ممکن است به خاطر عوامل خاصی از شر آن رهایی یابد و ساخت زندگی به نابودی و ذلت تهدید نشود، ولی در ربای اجتماعی که امروز در بین ملتها و دولتها رسمیت یافته و بر اساس آن، قوانین بانکی جعل کرده و بانکها ساخته اند، بعضی از آثار سوء ربای فردی را ندارد، چون جامعه به خاطر شیوع و رواج آن و متعارف شدنش از آن راضی است و هیچ به فکر خطرها و زیانهای آن نمی افتند، ولی چه

به فکر بیفتند و چه نیفتند، آثار وضعی آنکه عبارت است از تجمع ثروت و تراکم آن از یک طرف و فقر و محرومیت عمومی از طرف دیگر، غیر قابل اجتناب است؛ همچنان که می بینیم این جدایی و بیگانگی در بین دو طبقه از مردم دنیا پیدا شده، یکی طبقه ثروتمند و یکی فقیر و روز به روز این اثر شوم، کوبنده تر ویرانگر تر خواهد شد؛ هر چند که ما از نظر فردی خود، این را پیش آمدی خیلی دور بینداریم و یا حتی آن را از جهت طول مدت ملحق به عدم بدانیم، اما از نظر اجتماعی و از دیدگاه یک جامعه شناس، این اثر شوم بسیار عاجل و زودرس است.

در احادیث آمده است که خداوند عز و جل ربا را حرام کرد تا مردم از انجام امور خیر (چون قرض و صدقه) امتناع نکنند و نیز برای اینکه اگر ربا حلال می بود، مردم، تجارت و داد و ستد و آنچه را به آن نیاز داشتند، رها می کردند و خداوند ربا را حرام کرد تا مردم از حرام به حلال روی آورند و به تجارت و خرید و فروش بپردازند و قرض در بین آنان باقی بماند.

دیگران نیز کمابیش از جنبه های اجتماعی و اخلاقی و بعضی وجوه دیگر، به بررسی علل حرمت ربا پرداخته اند؛ چنانکه طبرسی در این مورد می گوید: در مورد علت حرمت ربا گفته شده که وقتی ربا دهنده کسی را پیدا کند که به او پول و پول زیادی در برابر پول می دهد، راههای کسب و کار و تجارت تعطیل می شود.

در احادیث آمده است که خداوند عز و جل ربا را حرام کرد تا مردم را از انجام امور خیر (چون قرض و صدقه) امتناع نکنند و نیز برای اینکه اگر ربا حلال، می بود، مردم، تجارت و داد و ستد و آنچه را به آن نیاز داشتند، رها می کردند و خداوند ربا را حرام کرد تا مردم از حرام به حلال روی آورند و به تجارت و خرید و فروش بپردازند و قرض در بین آنان باقی بماند.

این گونه روایات در کتب متعدد آمده و هر یک به نوعی به علت، اشاره دارد، اما شاید بشود گفت که از بین رفتن معروف و امور خیر و بالطبع حاکمیت فساد، علت عامی است که

در بیشتر احادیث به آن اشاره شده است؛ از جمله در حدیثی آمده است که امام صادق (ع) در پاسخ کسی که علت حرمت ربا را پرسیده بود، فرمودند: لئلا یتمانع الناس المعروف تا اینکه مردم دست از خیرات برندارند. چون توضیح بیشتر علل اقتصادی و اجتماعی حرمت ربا به طول می انجامد و از عهده این رساله خارج است، به همین مقدار اکتفا می نمایم.

قرآن

رباخواری، کاری شیطانی

الذین یا کلون الربا لا یقومون الا کما یقوم الذی یتخبطه الشیطان من المس، ذلک بانهم قالوا: انما البیع مثل الربا و احل الله البیع و حرم الربا، فمن جاءه موعظه من ربه فانتهی فله ماسلف و امره الی الله و من عاد فاولئك اصحاب النار هم فیها خالدون

کسانی که ربای می خورند، (در روز قیامت) چنان آدمی (از گور خویش) برمی خیزند که به آسیب شیطان دچار گشته (و دیوانه شده) باشد و این (حالت اسفبار) به کیفر آن است که گفتند معامله (بدون ربا) نیز مانند (معامله با) رباست؛ با آنکه خداوند خرید و فروش (بدون ربا) را حلال و ربا را حرام کرده است. اکنون هر کس موعظه ای از پروردگارش به او رسیده است و (از رباخواری) دست برداشته است، گذشته او به سود او (بدون مؤاخذه) و کارش با خدا (و عفو خدا) است و کسانی که باز رباخواری کنند، اهل دوزخند و همیشه در آن خواهند ماند.

شیخ طبرسی، در تفسیر این آیه، مطالبی سودمند و سازنده آورده است، که ما در اینجا خلاصه ای از آن را می آوریم، می گوید:

چون خداوند متعال در آیه پیشین، مردمان را به انفاق و بخشش مال تشویق کرد و پاداش انفاقگران (هزینه گذاران در راه تامین زندگی و نیازهای نیازداران، یا مصالح عمومی اجتماع) را بیان داشت، در این آیه از ربا سخن می گوید، که جاهلان می پندارند سبب زیادی مال می شود، در صورتی که به واقع سبب نابودی مال است رباخواران در روز

قیامت مانند جن زدگان پا به صحرای محشر می گذارند (و اعتدال خود را از دست می دهند) و این حالت که به آن دچار می شوند علامتی است برای مردم حاضر در صحرای محشر تا ایشان را بشناسند و بدانند که رباخواران اینانند چنانکه معصیت کاران دیگر نیز هر کدام نشانه‌ای مناسب معصیت خویش دارند که با آن شناخته می شوند و همین گونه اهل طاعت نیز هر یک مناسب طاعت و عبادت و کار خیری که کرده‌اند نشانه‌ای دارند که با آن شناخته می شوند که اهل چه عمل نیکی بوده‌اند پیامبر اکرم (ص) درباره شهدای احد فرمود: زملوهم بدمائهم و ثیابهم آنان را با پیکرهای خون آلودشان در جامه‌هایشان بیچید (و به خاک بسپارید)، تا در قیامت همین گونه خونین بدن و گلگون کفن سر از خاک بردارند و فرمود: یبعث امتی یوم القیامه من قبورهم غرا محجلین، من آثار الوضوء امت من در روز قیامت با دستها و صورت‌هایی نورانی از قبرهای خویش بیرون می آیند، نورانی از اثر وضو.

از امام صادق (ع) روایت شده است که پیامبر اکرم (ص) فرمود: لما اسری بی الی السماء، رایت اقواماً یتبعون ان یقوم و لا یقدر علیه، من عظم بطنه؛ فقلت: من هؤلاء یا جبرائیل؟ قال: هؤلاء الذین یا کلون الربا، لا یقومون الا کما یقوم الذی یتخطه الشیطان من المس و اذا هم بسبیل آل فرعون، یرضون علی النار غدوا و عشیاً یقولون ربنا متی تقوم الساعه در شب معراج که مرا به آسمان می بردند، مردمی را دیدم که به علت بزرگی شکمشان هر چه می کردند نمی توانستند از جای خود بر خیزند. به جبرائیل گفتم: اینان چه کسانی‌اند؟ گفت: رباخوارانند که مثل شیطان زدگان (جن زدگان) حرکت می کنند اینان مانند اطرافیان فرعون، هر صبح و شام (در عالم برزخ) بر آتش جهنم عرضه می شوند (و جایگاه خویش را در آتش می بینند) و می گویند: پروردگارا! کی قیامت برپا می شود (به گمان اینکه شاید از عذاب رهایی یابند).

و امام صادق (ع) فرموده است که خداوند از آن جهت ربا را بشدت تحریم کرد، که

مردمان از نیکی کردن در حق یکدیگر باز نایستند و اموال (و امکانات) خویش را به صورت قرض (و عاریه) در اختیار دیگران قرار دهند، یا به نیازداران ببخشند.

اعلان جنگ با خدا

فان تفعلوا فاذنوا بحرب من الله و رسوله و ان تبتم فلکم رؤوس اموالکم، لا تظلمون و لا تظلمون

اگر چنین نکنید (و دست از رباخواری بردارید)، اعلان جنگ با خدا و رسول خدا بدهید (که در حال جنگ با خدا و رسول خدایید) و اگر از رباخواری توبه کنید، اصل مالتان از آن خود شما و بدین گونه نه ستم می کنید و نه ستم می بینید.

ربا، محو برکت

یمحق الله الربا و یری الصدقات و الله لایحب کل کفار اثم خدا مال ربا را نابود می کند و صدقه‌ها را افزایش می دهد و خداوند ناسپاسان و بزهکاران را دوست نمی دارد.

و ما اتیتم من ربا لیربوا فی اموال الناس فلا یربوا عند الله و ما اتیتم من زکاه تریدون وجه الله، فاؤلئک هم المضعفون

آن ربا که می دهید تا با اموال و معاملات دیگران افزایش یابد در نزد خدا افزایش پیدا نمی کند و آن چه به عنوان زکات و برای خاطر خدا می دهید (دارای پاداش خواهد بود) و اینان (زکات پردازان) پاداشی چند برابر خواهد داشت.

درباره معنای ربا و مقصود از آن در این آیه دو قول است، یکی اینکه مراد از آن، بخشش و هدیه‌ای است که کسی به دیگری بدهد، تا در عوض آن، چیز بیشتری به دست آورد و چنین کاری نه پاداشی دارد نه کیفری، دیگر اینکه مراد همین ربای معروف است و این مالی است که برکت و افزایشی ندارد، بلکه خداوند آن را بی برکت و نابود می کند (یمحق الله الربا...)

مؤمن و رباخواری

یا ایها الذین آمنوا، اتقوا الله و ذروا ما بقی

من الربا، ان کنتم مؤمنین ای مؤمنان! از خدا بترسید و ربای باقیمانده را واگذارید (و فقط اصل مال خویش را بگیرید)، اگر راستی راستی مؤمنید؟

یا ایها الذین آمنوا، لا تاكلوا الربا اضعافاً مضاعفه و اتقوا الله لعلکم تفلحون ای مؤمنان! ربا را چندین و چند برابر مگیرید و مخورید و از خدا بترسید، تا مگر به رستگاری دست یابید.

رباخواری، سیرتی یهودی

فیظلم من الذین هادوا، حرمنا علیهم طیبات احلت لهم و بصدهم عن سبیل الله اکثرأ و اخذهم الربا و قذنها عنه و اكلهم اموال الناس بالباطل و اعتدنا للكافرين منهم عذاباً الیماً

به سبب ستمی که از جهودان سرزد، چیزهایی پاکیزه را که برای ایشان حلال شده بود بر آنان حرام کردیم و نیز به سبب آنکه مردم بسیار را از راه حق باز داشتند همچنین ربا می گرفتند با اینکه از آن (رباخواری) منع شده بودند؛ همچنین مال مردم را بیخود و بی جهت می خوردند و برای کافران ایشان عذابی دردناک آماده ساخته ایم.

ربا، تصاعد و تکاثر

یا ایها الذین آمنوا، لا تاكلوا الربا اضعافاً مضاعفه ای مؤمنان! ربا را چندین و چند برابر مگیرید و مخورید

شیخ طبرسی می گوید: خداوند تحریم ربا را در اینجا با اینکه در سوره بقره گفته شده است به دو منظور تکرار کرده است: یکی اینکه پس از خبر دادن از تحریم آن، نهی صریح از آن را نیز بیان کند؛ تا در نتیجه، مردم از اهمیت این تحریم آگاه گردند و از ارتکاب آن بشدت پرهیز کنند. دوم برای تاکید بیشتر بر نهی از ربای تصاعدی

حدیث

بدترین و پلیدترین درآمدها النبی (ص) شرالمکاسب کسب الربا پیامبر (ص): بدترین کسبها، کسب از

راه رباست

النبی (ص) - فیما رواه الامام الصادق:
شرالکسب کسب الربا

پیامبر (ص) - روایت امام صادق (ع)
بدترین کسبها، کسب از راه ربا (معاملات
ربوی) است.

الامام الباقر (ع) اخبث المکاسب کسب
الربا

اما باقر (ع): پلیدترین کسبها، کسب از
راه ربا خواری است.

- بزرگترین وبال

النبی (ص) فیما رواه الامام الصادق، عن
آبائه، عن النبی (ص) فیما اوصی به علیا (ع):

یا علی! الربا سبعون جزءاً، ایسره مثل ان ینکح
الرجل امه فی بیت الله الحرام. یا علی! درهم
ربا اعظم عندالله من سبعین زنيه کلها بذات
محرم، فی بیت الله الحرام

پیامبر (ص) - به روایت امام صادق (ع)
از پدران خویش؛ از توصیه‌های پیامبر اکرم

به امام علی ابن ابیطالب: این علی! ربا (و
پلیدی آن) هفتاد مرحله دارد، ساده‌ترین این
مراحل بدان می‌ماند که کسی در خانه کعبه
با مادر خود درآمیزد، ای علی! گناه درهمی
از ربا بزرگتر است از هفتاد بار زنا کردن با
محرمی در خانه خدا.

ترسناکترین خطر

برای امت اسلامی

الامام کاظم (ع) - عن آبائه: قال رسول
الله (ص): ان اخوف ما اخاف علی امتی من
بعدی، هذه المکاسب المحرمه و الشبهه
الخفیه و الربا

امام کاظم (ع) - از پدران خویش:

پیامبر خدا فرمود: ترسناکترین چیزی
که درباره امت از آن بیمناکم، این کسبهای
حرام است و شهوت نهانی و ربا

ربا خواری یا کلاه شرعی

النبی (ص): یا علی ان القوم سیفتنون
بعدی باموالهم و یمنون بدینهم علی ربههم و
یتمنون رحمته و یامنون سطوته و یتحلون
حرامه بالشبهات الکاذبه و الاهواء الساهیه،
فیستحلون الخمر بالنبی ذه، و السحت بالهدیه

و الربا بالبیع

پیامبر (ص): ای علی! پس از من این
قوم (مسلمانان) با اموالشان آزموده شوند و
برای دینداری خود بر پروردگار خویش منت
نهند و رحمت او را آرزو دارند و از سطوت او
خود را در امان بینند و با شبهه‌های کاذب
و هواهای اغفال کننده، حرام خدا را حلال
شمارند، پس شراب را به نام نبیذ، و مال حرام
را با عنوان هدیه و ربا یا (کلاه شرعی در)
معامله بر خود حلال کنند.

ربا، تباهی اموال و بازرگانی،

رکود کار و سقوط جامعه

الامام الصادق (ع) ماطاب و طهر،
کسبک الحلال من الرزق و ما خبث فالربا
امام صادق (ع) روزی پاک و پاکیزه
همان است که از راه حلال به دست آوری و
رباست که پلید است.

الامام الصادق (ع) هشام بن الحکم
قال: سالت ابا عبدالله (ص) عن عله تحريم
الربا؟ قال: انه لو كان الربا حلالا لترك الناس
التجارات و ما يحتاجون اليه، فحرم الله الربا،
لتفر الناس عن الحرام الی التجارات و الی
البيع و الشراء

امام صادق (ع) - هشام بن حکم
می‌گوید: از امام صادق درباره دلیل حرام
بودن ربا پرسیدم، فرمود: اگر ربا حلال
می‌بود، مردمان کسب و کار را که مورد
نیاز جامعه است رها می‌کردند (و تن به کار
نمی‌دادند و زندگیها مختل می‌شد)، از اینرو
خداوند ربا را حرام کرد، تا مردمان از حرام
بگریزند و به کسب و کار و خرید و فروش
پیردازند.

الامام الرضا (ص) - عن محمد بن
سنان، ان ابا الحسن علی بن موسی الرضا (ع)
کتب الیه فیما کتب، من جواب مسائله: عله
تحريم الربا، انما نهی الله عز و جل عنه، لمافیه
من فساد الاموال، لان الانسان اذا اشتری
الدرهم بالدرهمین، کان ثمن الدرهم درهما
و ثمن الاخر باطلا، بیع الربا و شراؤه و کس
علی کل حال، علی المشتري و علی البایع،
فحظر الله - تبارک و تعالی - علی العباد الربا،
لعله فساد الاموال، كما حظر علی السفیه ان

یدفع الیه ماله، لما یتخوف علیه من افساده،
حتی یونس منه رشداً، فلهذه العله حرم الله
الربا و بیع الدرهم بدرهمین یدأبید و عله
تحريم الربا بالنسیئه، لعله ذهاب المعروف و
تلف الاموال و رغبه الناس فی الربح و ترکهم
القرض و صنائع المعروف و لما فی ذلک من
الفساد و الظلم و فناء الاموال

امام رضا (ع) محمد بن سنان می‌گوید:
امام ابوالحسن علی بن موسی الرضا (ع) در
پاسخ سوالهای کتبی او چنین نوشته است:
علت حرام بودن ربا و اینکه خدا از آن نهی
کرده است، این است که مایه تباهی اموال
می‌شود، زیرا که آدمی چون یک درهم را به
دو درهم بخرد، بهای یک درهم یک درهم
است و درهم دیگر باطل (و بدون برابر)
است، بنابراین خرید و فروش ربوی در هر
حال به زیان خریدار و فروشنده خواهد بود،
از اینرو خدای متعال آن را بر بندگان حرام
کرده است که سبب تباهی اموال است، چنان
که از سپردن مال شخص سفیه به خودش
منع کرده است، چون ترس این هست که
مال خویش را تباه کند، مگر هنگامی که
رشد و شعور خویش را بازیابد. آری، به این
سبب است که خدا ربا و فروختن یک درهم
به دو درهم دست به دست نقدی را حرام
کرده است و علت ربای غیر نقدی (نسیه، با
مهلت)، برافتادن کار خیر و تلف شدن اموال
است و تمایل پیدا کردن مردم به سود خواری
و تسرک فرض دادن به نیازمندان و از میان
رفتن نیکو کاری، و شیوع ظلم (اقتصادی)
و نابودی اموال (وامگیران و فرودستان در
نتیجه پرداخت سود و ربا)

- ربا خواری، ملعون است

الامام علی (ع): لعن رسول الله (ص) الربا
و آکله و بایعه و مشتری و کاتبه و شاهدیه
امام علی (ع): پیامبر خدا ربا و خورنده و
خریدار و فروشنده و نویسنده و گواهان آن
را لعنت کرده است.

الامام علی (ع): لعن رسول الله (ص): فی
الربا خمسسه: آکله و مؤکله و شاهدیه و کاتبه
امام علی (ع): پیامبر خدا در مورد ربا،
پنج نفر را لعنت کرد: خورنده و موکل و دو
گواه و نویسنده آن

النبي (ص): من اخذ الربا وجب عليه القتل

پیامبر (ص): هر کس ربا گرفت، کشتن او واجب است

و این بالاترین مرتبه است در:

- تطهیر جامعه از لوٹ وجود طاغوتان و طاغوتچگان مالدوست

و پی ریزی شالوده‌های قسط و عدل

- و جانبداری از انسان محروم

- و حفظ کرامت انسانی

نیز در این دو حدیث دیگر بزرگی بنگرید:

الامام الصادق (ع) - عن ابن بکیر قال: بلغ ابا عبد الله (ع) عن رجل، انه كان ياكل الربا و يسميه اللبا، فقال: لئن امکنی الله منه لاضرین عنقه

امام صادق (ع): به امام صادق (ع) خبر رسید که مردی ربا می خورد و آن را لبا می نامد؛ فرمود: اگر خدا مرا بر او قدرت می داد، گردن او را می زدم.

الامام الصادق (ع) - عن ابي بصير قال: قلت: اكل الربا بعد البینه؟ قال: يودب، فان عادادب، فان عادقتل

امام صادق (ع) - ابوبصير می گوید: (به آن حضرت) گفتم: حکم رباخوار پس از ثبات شدن چیست؟ فرمود: باید او را تادیب کرد و اگر دوباره مرتکب شد باز باید تادیب شود و اگر برای بار سوم ربا خورد باید کشته شود.

شیخ طوسی (شیخ الطایفه) در تفسیر این آیه: فان لم تفعلوا فاذنوا بحرب من الله و رسوله می گوید ابن عباس و قتاده و ربیع گفته اند: هر کس رباخواری کند، امام باید از او بخواهد که توبه کند و اگر توبه نکرد او را بکشد بلخی گفته است: اگر اهل روستایی همگی اقدام به معاملات ربوی کنند بر امام است که با آنان به جنگ برخیزد، حتی اگر آن را حرام بدانند و اگر یکی پس از دیگری چنین کنند بیشتر مردم مخالف این کار باشند - آن یک کشته نمی شود، بلکه مجازاتی که مستحق آن باشد در حق او اجرا می شود و به نظر ما (شیخ طوسی) امام سه بار او را چنان مجازاتی می کند که از کار خود دست بردارد و اگر برای

بار چهارم ربا خورد او را می کشد.

و این حکم، از ایستارهای قاطع اسلام است، در حمایت از محرومان و مظلومان اقتصادی و دفاع از ایشان و سرفصلی است در حفظ کرامت انسانهای محروم و کندن ریشه فساد انسان نمایان و اقتصادهای باطل و ضد انسانی - چنان که یاد شد.

- گناهانی بزرگ و باز هم بزرگ

الامام الصادق (ع) - فیما روی عن الامام الباقر (ع): انه اتى باكل الربا فاستتابه فتاب، ثم خلی سبيله، ثم قال: يستتاب اكل الربا، كما يستتاب من الشرك

امام صادق (ع): رباخواری را نزد امام باقر (ع) آوردند، ایشان از او خواستند که توبه کند و چنین کرد، آنگاه رهایش کردند، بعد فرمودند: رباخوار را چنان باید توبه داد که مشرک را توبه می دهند.

الامام الصادق (ع) - فیما رواه عبد العظيم بن عبد الله الحسني، عن الامام ابي جعفر الثاني الجواد (ع)، عن ابيه الامام ابي الحسن علي بن موسى الرضا (ع)، عن ابيه الامام ابي ابراهيم موسى الكاظم (ع): دخل عمرو بن عبید علی ابي عبد الله، فلما سلم و جلس تلاهذه الايه: الذين يجتنبون كبائر الاثم و الفواحش، ثم امسك فقال ابو عبد الله (ع): ما اسکتک؟ قال: احب ان اعرف الكبائر من كتاب الله عز و جل، فقال: نعم يا عمرو! اكل الكبائر الاشراک بالله، يقول الله: و من يشرك بالله فقد حرم الله عليه الجنة، و بعده الاياس من روح الله، لان الله عز و جل يقول: انه لا يياس من روح الله الا القوم الكافرون، ثم الامن لمكر الله، لان الله عز و جل يقول: فلا يامن مكر الله الا القوم الخاسرون و اكل الربا، لان الله عز و جل يقول: فلا يامن مكر الله الا القوم الخاسرون و اكل الربا، لان الله عز و جل يقول: الذين ياكلون الربا، لا يقومون الا كما يقوم الذي يتخبطه الشيطان من المس.

امام صادق (ع) - به روایت عبد العظيم بن عبد الله حسنی، از امام جواد (ع)، از پدرش امام ابوالحسن علی بن موسی الرضا (ع): از پدرش امام موسای کاظم (ع): عمرو بن عبید به خدمت ابو عبد الله (امام صادق (ع) رسید، و چون سلام کرد و نشست این آیه را خواند:

الذين يجتنبون كبائر الاثم و الفواحش کسانی که از گناهان کبیره و کارهای زشت دوری می کنند و سپس خاموش ماند. ابو عبد الله (ع) فرمود: چرا خاموش ماندی؟ گفت: دوست دارم بدانم گناهان کبیره، از روی کتاب خدا چه چیزهایی است؟ امام صادق (ع) فرمود: باشد، ای عمرو! بزرگترین گناه کبیره شرک به خدا است، که خدا در این باره می فرماید: و من يشرك بالله فقد حرم الله عليه الجنة و من يشرك بالله فقد حرم الله عليه الجنة هر کس به خدا شرک ورزد و برای خدا شریک قرار دهد، خداوند بهشت را بر او حرام می کند. پس از شرک به خدا، نومید شدن از رحمت خدا بزرگترین گناه است، چونکه خدای بزرگ می فرماید: انه لا يياس من روح الله الا القوم الكافرون جز کافران (خداناشناسان)، کسی از رحمت خدا مأیوس نخواهد شد و سپس (بزرگترین گناه)، خود را از مکر خدا ایمن دانستن است، زیرا که خدای بزرگ می فرماید: فلا يامن مكر الله الا القوم الخاسرون جز مردم زبانیکار کسی (در صورتی که معصیتی، ستمی کرده باشد)، خود را از مکر (نهبانگیری) خداوند ایمن نمی داند و از جمله گناهان کبیره رباخواری است، زیرا که خداوند بزرگ می فرماید: الذين ياكلون الربا لا يقومون الا كما يقوم الذي يتخبطه الشيطان من المس کسانی که ربا می خورند، (در روز قیامت) چنان آدمی (از گور خویش) برمی خیزند که به آسیب شیطان دچار گشته (و دیوانه شده) باشد.

الامام الصادق (ع): ان رسول الله «ص» قبل الجزیه من اهل الذمه، علی ان لا ياكلوا الربا و لا ياكلوا لحم الخنزیر و لا ینکحوا الاخوات و لا بنات الاخ و لا بنات الاخت؛ فمن فعل ذلك منهم برئت منه ذمه الله و ذمه رسوله (ص).

امام صادق (ع): پیامبر خدا جزیه را از اهل ذمه بدان شرط پذیرفت که رباخواری نکنند و گوشت خوک نخورند و با خواهران و دختران برادر و دختران خواهر خود ازدواج نکنند، پس هر کس از آنان چنین می کرد، پیمان خدا و پیامبر خود با او قطع می گشت.

ادامه دارد...